

ЈЕДАН ПОКУШАЈ МЕРЕЊА НЕДИСЦИПЛИНОВАНОГ ПОНАШАЊА У ШКОЛИ

Јован Мирић*

Филозофски факултет, Београд

Апстракт. У овом раду представљен је нов начин мерења недисциплинованог понашања у школи. Метод се састоји у примени тзв. извештаја о протеклом времену ученика; време о коме се извештавало у овом истраживању обухватало је два школска часа и један одмор (укупно око сто минута). Од ученика је затражено да готово из минута у минут наведу шта су радили. Испитаници су били ученици седмог разреда основне (16 ученика и 26 ученица) и другог разреда средње школе (17 ученика и 10 ученица) из Београда; укупно је испитано 69 ученика. Њихови одговори су сврстани у 23 облика недисциплинованог понашања, при чему је забележено причање на часу као најчесталији облик недисциплине. Закључено је да овај метод даје најобјективније налазе и да се стога може користити за различита поређења, за праћење промена у овом аспекту школског живота, као и за евалуацију различитих модела разредне дисциплине.

Кључне речи: дисциплина, основна школа, средња школа, извештај о протеклом времену.

Према неподељеној оцени како наставника тако и истраживача, недисциплина ученика на часу, и у школи уопште, представља велики проблем за образовни процес. Сви су сагласни и у томе да је тај проблем већи данас него што је био јуче: дисциплински преступи су чешћи, повећан је удео грубљих облика недисциплине, негативни тренд је узео маха и код девојчица а не само код дечака (Gašić-Pavišić, 2004).

Ако кажемо да је дисциплина данас већи проблем него што је била јуче, тиме не кажемо да јуче тог проблема није било. Наравно, проблем дисциплине постоји од када постоји оваква, масовна школа. Ипак, емпиријска истраживања дисциплине ученика релативно су се касно појавила, упркос свести о њеном значају. Прва обимнија истраживања на Западу појавила су се седамдесетих година прошлог века када је проблем недисциплине почео да ескалира. Код нас (тј. на простору бивше СФРЈ) прва истраживања настају негде у исто време (Perišić, 1972), али озбиљнији научни (психолошки и педагошки) приступ томе проблему

* E-mail: jovmiric@gmail.com

јавља тек у скорашње време (Trnavac, 1996a, 1996b; Gašić-Pavišić, 1992; 2003; 2004). Емпиријско проучавање ученичке (не)дисциплине као појаве у начелу се може усредсредити на три извора података: на извештаје школског особља (наставници, директори школа, помоћници директора), на школску писану евиденцију и на ученика. У овом последњем случају могући су различити методи, али су до сада претежно коришћени они који почивају на некој форми самоуопштавајућег извештаја. Било да се извештај добија у виду упитника или скале процене, важно је да онај ко извештава сам уопштава податке. Исто се може рећи и када извештај не пружају ученици него школско особље. Нажалост, мора се рећи да је метод посматрања ретко коришћен (videti: Weisz *et al.*, 1995). Метод који почива на самоуопштавајућем извештају коришћен је како за евидентирање које су врсте недисциплине заступљене, тако и за процену релативне учесталости врста и подврста недисциплине (videti: Savović, 2002; Lewis *et al.*, 2005).

Било да је ученичка (не)дисциплина као феномен *понашања* испитивана преко самоуопштавајућег извештаја ученика или наставника, овај истраживачки поступак је, упркос неким предностима (економичност која омогућава и велике, па тиме и репрезентативне узорке), скопчан са разним недостацима. Разматрање недостатака метода са уопшћеним извештајем почећемо примером већ поменутог истраживања Вајса и сарадника (1995). Наиме, у том истраживању показало се да су дисциплински проблеми на Тајланду далеко већи него у САД када се подаци о (не)дисциплини узимају из наставничких извештаја. Међутим, када се упоређују подаци о ученичком понашању добијени путем посматрања, добија се супротна слика: амерички ученици су двапут недисциплинованији од тајландских. Аутори истичу да наставници у два земљама имају различите стандарде и очекивања, па у складу са тим процењују понашање ученика.

И ту заиста лежи један од главних недостатака истраживања са извештавањем. Рецимо то овако. Ученичка дисциплина није обично понашање, него је то *нормативно понашање* (тј. *владање*). Без обзира да ли су школска правила понашања експлицитна или нису, одређено понашање је недисциплиновано не зато што је то напосто понашање (причање, ходање, одсуствовање из учионице итд.), него зато што је то одступање од правила или норме (причање када *није дозвољено*, ходање *без одобрења*, одсуствовање *без оправдања*). Потом, зависи од норме, експлицитне (тј. писане) и имплицитне (тј. субјективне – каква је, колико строга или захтевна), колико ће неко недисциплине видети код једног ученика, у једној школи или у целој земљи; неко ће поједини облик

дисциплине видети као „веома чест“, други као „редак“, тј. свако ће уопштавати на свој начин. Ради појашњења овога што је речено узећемо један пример. Претпоставимо да се обраћамо наставнику инструментом у коме га питамо за његову процену о учесталости појединих облика недисциплине. Један наставник ће на питање о учесталости шетања на часу одговорити, рецимо, са „веома често“, док ће други заокружити „ретко“. Они, дакле, не извештавају о појединачном шетању на часу, него сами уопштавају то понашање на степен учесталости те класе или врсте; то је оно што подразумевамо под самоуопштавањем. Иако у стварности учесталост шетања на часу у оба случаја може бити иста, истраживач ће донети различите закључке зато што су наставници на различит начин уопштили или квантификовали једне исте податке. Дакле, подаци који стоје испред два наставника могу бити исти, али наставници полазе од различито строге норме на основу које различито процењују те податке и онда дају одговор који у себи садржи уместо једне (податак, односно понашање) две „варијабле“.

Када се не држи под контролом и једно и друго – тј. и норма и понашање – онда се не може добити објективна слика о томе колико има недисциплине као владања. Тада ћемо добити да строжи извештачи (поједини наставници или припадници једне културе) процењују увек да недисциплине има више него што процењују блажи извештачи (наставници, али и директори, па и ученици). И тај недостатак је сам по себи довољан подстицај да се потражи неки метод који би пружио објективније и поузданије податке о учесталости недисциплине. Међутим, списак недостатака метода са самоизвештавањем није ограничен само на ову једну тачку – постоје и други недостаци. Један од њих је недостатак појмовне контроле (под једним истим називом за облик недисциплине, који се налази у питању или у тврдњи скале, не мисле сви извештачи исто, а истраживач све бележи као да јесте исто), други се тичу разних грешака које су последица заборављања (нико не извештава о непосредном прошлом времену, него о дужем временском интервалу који је прошао), трећи се тичу уопштавања (пошто се не описују појединачни поступци, него се дају уопштене процене) итд.

Једна од крупних последица ових недостатак огледа се у немогућности поређења. Иако извештачи тврде да је данас недисциплина већа него пре две-три деценије, тешко је рећи колико, будући да се са учесталом недисциплинских облика вероватно променио и критеријум процене. Такође, немогуће је прецизно поређење школа, наставника, чак и узраста ученика (тј. разреда и нивоа школовања). Да не би било неспоразума, рећи ћемо да методи који почивају на уопштеном самоиз-

вештају нису бескорисни (поготово за посебне сврхе), него им недостају објективност (јер укључује субјективни стандард процене), поузданост (јер тај стандард трпи разне утицаје услед чега се мења) и прецизност (јер не даје податке о томе колико тачно је у јединици времена било појединих облика недисциплине).

Поређење налаза о дисциплини ученика сматрамо важним из још једног разлога. Наиме, оно је неопходно у евалуацији различитих модела разредне дисциплине. За то поређење неопходни су објективни, поуздани и прецизни подаци о учесталости појединих врста недисциплине, па тешко да би ико прихватио као евалуативну евиденцију извештаје два наставника који примењују различите моделе разредне дисциплине, а ни извештаји ученика за те сврхе не би били довољно валидни.

Стога се чини да је неопходно у емпиријским истраживањима дисциплине у школи потражити неки објективнији метод. Природно, тада одмах помишљамо на непосредно посматрање као метод који нема недостатке које смо помињали. Међутим, метод посматрања је релативно лако применити, али се његовом применом суочавамо са другим недостацима, који се односе у највећој мери на присуство посматрача у контексту који се посматра. То присуство, наиме, мења понашање посматраних и тиме руши степен валидности података. С друге стране, скривено посматрање скопчано је са не малим техничким и етичким препрекама.

Дакле, потребно је пронаћи метод за објективно регистровање учесталости облика недисциплине који носи најмање недостатака, који ће уопштавање препустити научнику и тако га учинити познатим и контролисаним. У нашем истраживању применили смо један такав метод за који верујемо да се може успешно применити и да може дати прилично тачну слику о стварној недисциплини у школи (на часу и на одмору). Међутим, одмах морамо додати да је наше истраживање лишено великих циљева који би се састојали у томе да се добије објективна и репрезентативна слика о учесталости облика недисциплине за неку већу популацију ученика (град, општину, целу земљу) или за промене у недисциплини током школске године. Наш циљ био је далеко скромнији – да се испроба један нови метод и да се на основу добијених налаза, ако је могуће, провере налази добијени методом који почива на уопштавајућем извештају.

Метод

Реч је о једној варијанти тзв. метода о претходном времену, који је још пре више деценија коришћен у развојно-психилошким истраживањима,

као метод о претходном дану (Hoffman, 1967). Сличан метод коришћен је и у економским истраживањима. Економисти о њему кажу да представља комбинацију метода буџета времена и метода узорковања искустава (Kahneman *et al.*, 2004). Метод почива на детаљном бележењу активности испитаника, готово из минута у минут, током неког дефинисаног протеклог времена, и то на бележењу на основу непосредног сећања. У нашем случају протекло време није био претходни дан, него део истог дана у коме су бележени подаци. Донекле сличан метод користио је и Жиропађа (1998), само што је у његовом случају претходно време било годину дана.

Добре стране овог метода су следеће. Прво, испитаник не уопштава него детаљно наводи облике активности; уопштавање је остављено ономе ко то ради на научан (тј. контролисан) начин – истраживачу. Испитаник, почињући од једног унапред дефинисаног почетка протеклог времена, из минута у минут наводи конкретне облике понашања (или друге облике психичке активности, ако је истраживање за њих заинтересовано) и завршава са такође дефинисаним тренутком. Тиме је и ограничен онај опсег времена у коме је смештена, по дефиницији, појава која се истражује. Друго, испитаник не зна за које облике понашања је истраживач заинтересован, па, према томе, мање може да усклађује своје описе према социјалној пожељности, односно са сликом коју жели да остави о себи. Наиме, њему се поставља и велики број других питања, која су усмерена на друге садржаје, чак на друге особе (наставнике, друге ученике), тако да су циљани садржаји помешани са нециљаним. Осим тога, истраживачу су на располагању и различити поступци којима може да редукује грешке сећања: да уочи прескакања у времену, да тражи додатно појашњење, да врати испитаника на „празан“ или прескочен временски одсечак, да затражи понављање ради контроле итд. Треће, описи облика понашања могу се добити без интервенишуће интерпретације испитаника, тј. они могу бити релативно чистији описи него када тражимо да испитаник уопштава. Четврто, постиже се и већа појмовна уједначеност, будући да ће истраживач класификовати добијене описе у категорије (појмове) по експлицитним и јасним правилима и под контролом. Пето, описани облици понашања десили су се у природној средини, без присуства посматрача који би их, управо својим присуством, изменио у правцу губљења валидности. И шесто, помоћу додатних разјашњавајућих питања истраживач контролише значења речи које испитаник употребљава.

Наравно, треба додати да и овај метод није лишен неких недостатака. У нашем истраживању откривени су неки од њих. Показало се,

наиме, да и овај метод захтева неке техничке услове, као што је слободна просторија у школи у којој се може неометано водити разговор и снимати одговори испитаника. Слободна просторија у појединим школама, које смо случајним поступком изабрали за узорак, није била на располагању, због чега смо морали да одемо у друге школе и тиме одступимо од случајног узорка (притом је остао очуван поступак случајног избора сваког ученика понаособ). Осим овог недостатка, евидентирао је још један. Овај метод није довољно економичан, поготово у поређењу са методом анкете или упитника. Доста је времена одлазило на испитивање ученика, још више на транскрипцију звучних записа. Даље, било је потребно да се изврши класификовање сирових одговора у категорије. Стога је наш узорак релативно мали, упркос групи од пет испитивача који су радили на терену. Следећи проблем, који погађа валидност овог метода, састоји се у непоузданом сећању уколико је ученик био у стресној ситуацији због очекивања испитивања за оцену, или због неког другог узрока. Наравно, ни овај метод не отклања сасвим могуће прикривање података о оним облицима понашања које испитаник не жели да открије, из различитих разлога.

Поступак. Пет испитивача, студената психологије¹, најпре је применило одговарајући поступак на пробном узорку, како би претходно увежбали постављање питања, учили пропусте код себе и у дизајнираној процедури. Сазнања из пробног истраживања искоришћена су за размену искустава, за допуну категорија дисциплинских прекршаја и за уједначавање поступака предвиђених за коначно истраживање. Категорије дисциплинских прекршаја сачињене су, међутим, не само на основу пробног испитивања, него и на основу постојећих правилника који дефинишу облике недисциплине. Пре почетка прикупљања података, школе (разредне старешине) су обавештене о свим релевантним аспектима истраживања, како би оправдале изостанке ученика који су ушли у узорак.

На дан спровођења испитивања испитивач је долазио у школу и позивао ученика у засебну просторију (или у неки други засебан простор), представљао се и давао основне информације о истраживању. Затим је почињао са постављањем питања, при чему је обезбедио да се добије звучни запис целог разговора. Укупан број питања био је велики (најмање 50). Од питања када је ученик тога дана кренуо у школу и да ли је дошао сам или са неким, ко је тај са ким је дошао и да ли му је то

¹ Студенти В. Јовић, П. Димитријевић, Г. Богдановић, М. Балтић и М. Божићевић су део налаза приказали на скупу *Емпијска истраживања у психологији* 2009. године.

добар друг, преко питања о времену доласка у школу, шта је радио кад је стигао, па до детаљних питања везаних за понашање у готово сваком минути (проведеном на одмору или на часу) до краја претходно дефинисаног временског интервала. Разуме се да питања нису била унапред одређена, пошто је њихов циљ био да што је могуће детаљније реконструишу понашање ученика у дефинисаном временском оквиру. Треба рећи да је међу питањима било и оних која нису имала никакву везу са облицима недисциплинованог понашања. Сврха таквих питања била је у томе да се сакрије прави предмет интересовања испитивача. Пошто би интервал од целог школског дана био превелик за сећање, поделили смо га у три одељка на следећи начин:

- први одељак је обухватао време од доласка у школу до краја другог часа, а испитивање ученика је обављено непосредно после тога;
- други одељак је обухватао време од почетка великог одмора до краја четвртог часа, са испитивањем које је непосредно уследило;
- трећи одељак је трајао од краја четвртог до краја шестог часа, са испитивањем одмах након тога.

Приближно време трајања сваког одељка било је око 100 минута (два часа по 45 минута и један одмор). Наравно, за један временски одељак податке о свом понашању пружао је један, а за други одељак други ученик. Одељци времена бирани су из три радна дана (понедељак, среда и петак), при чему је сваки пут у узорак улазио ученик који није раније био испитиван. Уобичајено је да се у оваквим истраживањима врши ротација испитаника, тј. да сваки испитаник пружи податке о свим одељцима времена и о свим изабраним данима у недељи. Ротација испитаника обезбеђује уједначавање индивидуалних утицаја на учесталост дисциплине, јер се индивидуални утицаји могу помешати са утицајем који долази у зависности од доба школског дана. Међутим, циљ нашег истраживања није био у томе да се добије објективна слика о променама у недисциплинованом понашању према различитом добу школског дана и недеље. Осим тога, велике техничке тешкоће нису пружале могућност да се врши ротација, пошто би ротација захтевала да се сваки испитаник интервјуише девет пута – у три различита дана недеље (сваки дан за три одељка времена).

Испитивање је обављено током маја месеца 2008. године. Просечно време проведено са једним учеником износило је од 30 до 45 минута. По завршетку испитивања приступило се кодирању сирових одговора из звучног записа у унапред припремљен формулар (са категоријама недисциплинованог понашања). Потом су сабране фреквенце у тим ка-

тегоријама за поједине делове узорка (одређене према полу и узрасту ученика) и урађена је статистичка анализа података. Напомињемо да је рачуната учесталост понашања а не трајање, јер оно није ни било могуће прецизно утврдити. То значи, рецимо, да је непрекинуто причање на часу у трајању од приближно три минута рачунато као једна јединица, док је причање у три маха по један минут рачунато као три јединице.

Узорак. Најпре су случајним избором одабране две београдске општине из којих су у коначан узорак ушле две основне и једна средња школа. Због ограничења везаних за просторију, није постигнута довољна репрезентативност школа (пошто су неке школе, изабране случајним путем, морале да буду замењене другим школама због недостатка погодне просторије за испитивање); тиме није обезбеђена ни репрезентативност ученика. Из основних школа одабран је седми, а из средње школе други разред; из тих разреда појединачни ученици бирани су случајно, коришћењем тзв. листе случајних бројева. У коначном узорку нашло се 69 ученика. Структура узорка по полу и узрасту (тј. разреду) приказана је у Табели 1.

Табела 1: Структура узорка по полу и разреду

	7. разред основне школе	2. разред средње школе	укупно
младићи	16	17	33
девојке	26	10	36
укупно	42	27	69

Налази и дискусија

Основни налази о учесталости појединих облика недисциплинованог понашања приказани су у Табели 2. Налази су приказани по полу и узрасту ученика (тј. да ли је реч о основној или средњој школи), као и у целини. Потребно је да појаснимо неке категорије недисциплинованог понашања. Играње друштвених игара за време наставе (редни број 6 у Табели 2) подразумева играње карата, потапање подморнице, занимљиву географију и сличне игре. Коришћење техничких уређаја (редни број 16) означава употребу мобилног телефона, МР3 плејера, ласера итд. Под коришћењем штампаних материјала (редни број 17) мисли се на читање дневне штампе, магазина или књига које наставници не допуштају на часу. Неизвршавање посебних задатака и обавеза (редни број 21) означава одбијање ученика да изађе на таблу на захтев наставника, одбијање да усмено одговара, одбијање да устане док одговара

итд. Једно причање на часу је дефинисано као причање после којег је уследилао краће или дуже ћутање оба учесника у причању, или је промењен саговорник.

Табела 2: Учесталост облика недисциплине по полу и узрасту ученика

Облик недисциплинованог понашања	м	ж	ош	сш	укупно
1. Вербални и физички напад на наставника, наставноособље, школскераднике и сараднике	1	2	2	1	3
2. Вербални и физички напад на друге ученике	6	17	20	3	23
3. Оштећење школског и туђег инвентара	12	6	12	6	18
4. Крађа школске и туђе имовине	0	0	0	0	0
5. Преправљање школских података	0	0	0	0	0
6. Играње друштвених игара за време наставе	2	8	8	2	10
7. Употреба алкохола и наркотичких средстава	0	0	0	0	0
8. Пушење цигарета у школским просторијама	2	1	0	3	3
9. Неоправдано кашњење на наставу	2	6	5	3	8
10. Шетање за време наставе	13	15	15	13	28
11. Неоправдано изостајање са наставе	3	0	1	2	3
12. Причање на часу	90	103	113	80	193
13. Преписивање на часу	6	6	10	2	12
14. Спавање на часу	5	4	4	5	9
15. Узимање хране за време наставе	3	10	6	7	13
16. Коришћење техничких уређаја	28	36	39	25	64
17. Коришћење за време наставе штампаних материјала који нису у вези са наставом	10	15	8	17	25
18. Коришћење школског прибора у току наставе за активности које нису задате	20	13	14	19	33
19. Коришћење за време наставе осталих предмета који нису у вези са наставом	3	9	7	5	12
20. Прекидање и ометање наставе у другим одељењима	0	0	0	0	0
21. Неизвршавање посебних задатака и обавеза	4	7	8	3	11
22. Бацање отпадака у школским просторијама	4	1	3	2	5
23. Експлицитно сексуално понашање и сексуално узнемиравање других	0	0	0	0	0

Из Табеле 2 одмах се види да је причање на часу најучесталији облик недисциплинованог понашања ученика и основне и средње школе: 69 ученика причало је у току два часа 193 пута. Ако се та учесталост пренесе на просечно одељење од 30 ученика, онда се добија податак да сваких минут или 2 минута неко прича. Тај податак је сасвим у складу са налазима о недисциплини добијеним другим методолошким поступцима: наиме, наставници се жале да им причање на часу највише смета од свих облика недисциплине (Trnavac 1996b; Savović, 2002; Gašić-Pavišić, 2003).

Ниска учесталост неких облика недисциплине из наше табеле (крађа школске и туђе имовине, преправљање школских података, пре-

кидање и ометање наставе у другом одељењима, експлицитно сексуално понашање и сл.) не указује да метод који смо применили није адекватан. Реч је, свакако, о ретким облицима понашања у школи који имају веома ниску вероватноћу да се догоде у стотинак одабраних минута. Мислимо да овај метод може да забележи и такве облике понашања ако се знатно повећа протекло време о коме се траже подаци. Тако је поступао Жиропађа (1998), наведимо то као пример, настојећи да утврди учесталост оштећења имовине у школи. С друге стране, треба рећи да су и ови подаци посредно валидирани сагласношћу са налазима добијеним другачијим поступцима. Тако, рецимо, ученици најмање одобравају неке од наведених ретких облика недисциплине (или преступа) када им се задаје скала школског иморала (Peruničić i Mirić, 2011).

Сматрамо да су неки добијени налази посебно охрабрујући за употребу овог методолошког поступка. Реч је о налазима о релативно високој учесталости облика недисциплинованог понашања за које би се могло помислити да се радије крију, као што су оштећење школског и туђег инвентара, играње друштвених игара за време наставе, коришћење техничких уређаја, итд. Може бити да је релативно висока учесталост ових облика понашања забележена не зато што је метод погодан да региструје и оно што се радо крије, него зато што ученици не сматрају да је то нешто рђаво и да нема разлога да то крију. Овој другој претпоставци иду у прилог већ помињани налази истраживања Перуничићеве и Мирића (2011) о високом ученичком позитивном вредновању (односно о оправдавању) школског иморала. Остаје да се види да ли би метод који смо користили успео да „ухвати“ те облике понашања и тамо где нема тако високог одобравања школских преступа.

Наравно, овај метод неће регистровати све облике недисциплине који се јављају у школи. Изостајање са наставе, односно бежање са часова, није ни могуће забележити на овај начин, будући да ученик кога нема на часу – није присутан ни после часа када би требало да извести о свом понашању. Зато је неопходно овај метод допунити другим методама.

Сматрамо да статистичко поређење учесталости појединих облика недисциплинованог понашања једног са другим нема смисла, будући да се ради о квалитативно различитим појавама. Какво би значење имао налаз да се шетање за време наставе јавља знатно чешће него неизвршавања посебних задатака и обавеза? Осим тога, учесталост неких облика недисциплине природно је ограничена. На пример, ако је протекло време обухватало два часа, онда се закаснити на наставу може само два пута. Овим не желимо да кажемо да прављење неког ком-

позита, сачињеног од скупа понашања у циљу праћења или евалуације, нема никаквог смисла. Међутим, тај посао се овде мора оставити будућим истраживачима.

С друге стране, статистичко поређење облика недисциплине унутар појединих делова узорка итекако има смисла (као што би имало смисла и поређење дисциплине у различитим временским тачкама, поређење између школа, модела разредне дисциплине итд.). Нажалост, наш узорак је мали, делови узорка су такође мали, а кратко је и време регистровања учесталости, тако да је то поређење дало свега четири статистички значајна налаза.

Коришћен је Ман-Витнијев тест и он је показао да се дечаци и девојчице статистички значајно разликују само у игрању друштвених игара за време наставе ($p < .05$) и у учесталости узимања хране за време наставе ($p < .05$). Оба облика недисциплине чешћа су код девојака него код младића. Што се тиче узрасних разлика, опет постоје само две статистички значајне разлике: средњошколци чешће пуше у школским просторијама ($p < .05$), и, такође, чешће користе штампане материјале који нису у вези са наставом ($p < .01$). Ове налазе ћемо оставити без тумачења, само ћемо их навести јер ће они тек добити на значају у случају будућих понављања оваквих истраживања на већим узорцима. Нема сврхе тумачити два-три изолована налаза, који у укупној суми могућих значајних налаза не чине више од неколико процената.

Закључак

Значај овог истраживања налази се у његовом методолошком, а не у сазнајном аспекту. Циљ нам је био да испитамо вредност једног новог метода за мерење школске недисциплине, који се састоји у добијању детаљног извештаја о протеклом времену. Испитаници (ученици) су описивали шта су радили у протекла два школска часа и на једном одмору. Мноштвом питања везаних за предмет истраживања, али и низом споредних, добијамо доста објективну и прецизну слику о учесталости облика недисциплинованог понашања. Сматрамо да коришћени метод јесте показао своју вредност и стога га препоручујемо будућим истраживачима школске недисциплине (наравно, он се може користити и за мерење много других облика понашања у школи). Заправо, можемо рећи да је овај метод и најобјективнији од постојећих. Ако је најобјективнији онај метод који непосредно региструје понашање, а непосредно регистровање није могуће било стога што присуство посматрача радикално мења понашање, или стога што скривени технички уређаји нису

дозвољени, онда је метод који смо ми применили најприближнији непосредном регистровању – и у томе смислу је најобјективнији.

Вредност овог метода видимо понајвише у томе што може да послужи у сврху евалуације различитих модела разредне дисциплине, али се може користити и у друге сврхе. Њиме можемо добијати објективне слике о недисциплини у школи у различитим тачкама времена (доба школског дана, доба школске године, праћење промена кроз генерације ученика, праћење промена у школским дисциплинским правилницима итд.), у различитим школама, на различитим узрастима (нижи разреди основне школе, виши разреди, средња школа), и томе слично.

Коришћена литература

- Bru, E., P. Stephens & T. Torsheim (2002): Student's perceptions of class management and reports of their own misbehavior, *Journal of School Psychology*, Vol. 40, No. 4, 287-307.
- Gašić-Pavišić, S. (1992): Problemi u dečjem ponašanju koje vaspitači smatraju najtežim, *Pedagogija*, 1-2, 719-735.
- Gašić-Pavišić, S. (2003): Ponašanje učenika na času koje učiteljima pričinjava teškoće, *Nastava i vaspitanje*, Vol. 52, Br. 4, 409-430.
- Gašić-Pavišić, S. (2004): Nasilje u školi i mogućnosti prevencije; u S. Krnjajić (prir.) *Socijalno ponašanje učenika u školi* (193-223). Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Gašić-Pavišić, S. (2005): *Modeli razredne discipline*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Hoffman, M.L. (1967): Power assertion by the parent and its impact on the child; in G.R. Medinnus (ed.): *Readings in the psychology of parent-child relations* (128-141). New York: Wiley.
- Kahneman, D., A.B. Krueger, D.A. Schade, N. Schwartz & A.A. Stone (2004): The day reconstruction method, *Science*, 306, 1776-1780.
- Lewis, R., S. Romi, X. Qui & Y. J. Katz (2005): Teachers' classroom discipline and student misbehavior in Australia, China and Israel, *Teaching and Teacher Education*, Vol. 21, No. 6, 729-741.
- Perišić, M. (1972): *Disciplina u školi*. Sarajevo: Svjetlost.
- Peruničić, I. i J. Mirić (2011): Rasprostranjenost imorala u stavovima učenika prema školskim prestupima, *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, God. 43, Br. 1 (283-298). Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Savović, B. (2001): Stavovi učenika prema disciplinskim problemima u osnovnoj i srednjoj školi, *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, God. 33 (408-416). Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Savović, B. (2002): Disciplinski problemi u osnovnoj i srednjoj školi: mišljenje nastavnika, *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, God. 34 (259-273). Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Trnavac, N. (1996a): *Fragmenti o disciplini učenika*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta.
- Trnavac, N. (1996b): Disciplina učenika – između pedagogije vođenja i pedagogije Emancipacije; u S. Gašić-Pavišić (ur.): *Autonomija ličnosti i vaspitanje* (181-195). Beograd: Pedagoško društvo Srbije.
- Žiropađa, Lj. (1998): Oštećenja školske imovine. *Nastava i vaspitanje*, Vol. 47, Br. 5, 826-833.

Weisz, J., W. Chaiyasit, B. Wis, K. Eastman & E. Jackson (1995): A multimethod study of problem behavior among Thai and American children in school, *Child Development*, Vol. 66, 402-415.

Примљено 20.09.2011; прихваћено за штампу 17.11.2011.

Jovan Mirić

AN ATTEMPT TO MEASURE SCHOOL MISBEHAVIOUR

Abstract

This article brings a new method of measuring school misbehaviour. The method is known as the time reconstruction method. The time that is reconstructed in our research was defined as the period of two classes (2 x 45') and one break (approximately 100 minutes in total). The students were asked to report their behaviour from minute to minute during the course of the reconstructed time. Total sample comprised 69 participants, 42 seventh-grade primary school students (16 males and 26 females) and 27 eleventh-grade students (17 males and 10 females). Their raw data were classified into 23 misbehaviour categories, with talking during the class as the most frequent category. We conclude that this method can gain the most objective results and because of that can be used for various comparisons, for tracking different changes in school life, and for evaluation of various models of classroom discipline.

Key words: discipline, primary school, secondary school, time reconstruction method.

Јован Мирич

ОДНА ПОПУТКА ИЗМЕРЕНИЯ

НЕДИСЦИПЛИНИРОВАННОГО ПОВЕДЕНИЯ В ШКОЛЕ

Резюме

В предлагаемой работе представлен новый способ измерения недисциплинированного поведения в школе. Метод состоит в применении т. н. отчета о протекшем времени учащегося; время, о котором писались отчеты в данном исследовании, охватывало два школьных урока и один перерыв (всего примерно сто минут). От учащихся требовалось, чтобы они перечислили, почти из минуты в минуту, все то, чем они занимались. Испытуемыми явились учащиеся седьмого класса восьмилетней школы (16 мальчиков и 26 девочек) и второго класса средней школы (17 юношей и 10 девушек) из Белграда; опрошено всего 69 учащихся. Их ответы сгруппированы в 23 формы недисциплинированного поведения, причем разговор на уроке явился наиболее частотной формой нарушения дисциплины. Автор пришел к выводу, что данный метод дает наиболее эффективные результаты и что поэтому он может быть использован для разных сравнений, для наблюдения над изменениями в данном аспекте школьной жизни, а также для эвалюации разных моделей классной дисциплины.

Ключевые слова: дисциплина, восьмилетняя школа, средняя школа, отчет о протекшем времени.